

Anonüümseks muudetud versioon

Tõlge

C-776/19 - 1

Kohtuasi C-776/19

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

22. oktoober 2019

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Tribunal de grande instance de Paris (Pariisi esimese astme kohus, Prantsusmaa)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

1. oktoober 2019

Hagejad:

VB

WA

Kostja:

BNP Paribas Personal Finance SA

TRIBUNAL

DE GRANDE

INSTANCE

DE PARIS (PARIISI ESIMESE ASTME KOHUS)

[...] **VAHEOTSUS,**

mis tehti teisipäeval, 1. oktoobril 2019

[...]

HAGEJAD

ET

VB,

[...] asukoht PARIIS,

WA,

[...] asukoht PARIIS,

[...]

KOSTJA

S.A. BNP PARIBAS PERSONAL FINANCE,

[...] asukoht PARIIS,

[...] [lk 2] [...]

VAHEKOHUS

[...]

Pakkumise kohaselt, mis tehti 19. juunil 2009 ja mille puhul ei ole vaieldud vastu, et sellega nõustuti, allkirjastasid VB ja WA äriühinguga BNP Paribas Personal Finance esimese kinnisvaralaenu, nn laenu „Helvet Immo“ summas 425 525,61 Šveitsi franki, mille esialgne periood oli 25 aastat ja mis oli mõeldud üürikorterite ostuks.

Lepingus [...] oli täpsustatud, et krediiti rahastati laenuga, mille laenuandja võttis Šveitsi frankides rahvusvahelistel valuutaturgudel ja mis „*võimaldab teil saada käesolevas lepingus kindlaks määratud intressimäär*“. Selles oli ka märgitud, et krediiti hallatakse korraga Šveitsi frankides (arvestusvaluuta) ja eurodes (maksevaluuta), luues kaks sisekontot: ühe eurodes, teise Šveitsi frankides. „*Valuutavahetustehingute*“ kohta oli märgitud [...], et „*kuna tegemist ei ole rahvusvahelise krediiditehinguga, saab teie makseid seoses selle laenuga teha ainult eurodes krediidi tagastamiseks Šveitsi frankides*“. [...] Oli ka täpsustatud, et krediidi summa, mis sisaldab valuutavahetuskulusid, määratakse kindlaks kursiga 1 euro võrdub 1,5096 Šveitsi franki. Lepingus olid loetletud tehtavad valuutavahetustehingud, sh laenuandja võimalus asendada laenuvõtja maksejõuetuse korral ühepoolset Šveitsi frank euroga [...], ning märgitud, et valuutavahetuskulude summa on 1,50% igalt tehingult. [lk 3]

Esialgne summa, mis tuli tagastamiseks tasuda 34 esimese kuu jooksul, oli 1033,91 eurot, seejärel 266 järgneva kuu jooksul 1695,49 eurot – kusjuures laenu tasumine sõltus euro ja Šveitsi frangi kursi muutusest, sest lepingus oli täpsustatud, et kui valuutavahetustehingu tulemus maksetähtpäeval on madalam summa Šveitsi frankides, toimub krediidi tasumine „*aeglasemalt*“ ja võimalik tagastamata põhisumma osa kantakse laenujääki, vastupidisel korral on aga krediidi tagastamine kiirem. Kui maksete summa ei võimalda tasuda kogu

laenujääki laenu esialgse perioodi jooksul, millele liidetakse viis aastat, suurendatakse makseid, et tagastamine oleks võimalik, INSEE tarbijahinnaindeksi piires viiel eelneval aastal. Kui selle viienda aasta lõpuks, mille võrra laenu perioodi pikendatakse, on veel alles laenujääk, tuleb makseid jätkata kuni krediidi täieliku tagastamiseni.

Esiialgu kindlaks määratud intressimäär 4,1% oli iga viie aasta järel uuesti läbi vaadatav valemil kohaselt [...], milles oli muutumatu osa 2,25 ja teine osa, mis võrdus eelmise kalendrikuu keskmise Šveitsi frangi viieaastase SWAP-kursiga.

Lepingus oli nähtud ette laenuvõtja võimalus valida iga viie aasta tagant toimuva intressimäära läbivaatamise käigus arvestusvaluutaks euro, kas valides fikseeritud intressimäära eurodes – mis põhineb riigi pikaajaliste laenude kuu keskmisel intressimääral, millele lisatakse 2,35%, või 2,55% või isegi 2,65%, olenevalt järelejäänud laenu tagastamise perioodi kestusest, – või siis valides muutuva intressimäära eurodes, kusjuures muutuv intressimäär põhineb fikseeritud koostisosal (2,35%) ja teisel koostisosal, milleks on kuu keskmine EURIBOR.

Lepingule oli lisatud kaks simulatsiooni, üks puudutas mõju, mida avaldab intressimäära tõus või langus 2 protsendipunkti võrra alates 61. maksetähtpäevast krediidi tagastusmaksete summale, krediidi perioodile ja kogukulule, selle pealkiri oli „*teave valuutavahetustehingute kohta, mis teie krediidi haldamise raames tehakse*“, ja selles simuleeriti nendesamade andmete muutusi juhul, kui euro kallineb Šveitsi frangi suhtes (1 euro = 1,5896 Šveitsi franki), ja juhul, kui euro odavneb (1 euro = 1,4296 Šveitsi franki).

Kohtuliku uurimise tulemusena (kriminaaluurimine, mida viis läbi eeluurimiskohtunik) suunati äriühingu BNPPF asi 29. augustil 2017 eksitava äritava tõttu edasi kriminaalkohtusse.

VB ja WA saatsid 22. veebruari 2018. aasta kohtutäituri dokumendiga äriühingule BNP Paribas hagiavalduse, mille nad esitasid käesolevale kohtule ja milles nad väitsid eelkõige, et tingimused, milles on sätestatud laenulepingu finantssüsteem, on ebaõiglased.

Asja ettevalmistava kohtuniku 23. jaanuari 2019. aasta määrusega [...] menetlus peatati, oodates lõplikku otsust kriminaalmenetluses.

Asja ettevalmistav kohtunik, kellele oli esitatud taotlus peatada menetlus, oodates mitut Cour de cassationi (Prantsusmaa kassatsioonikohus) otsust, pani arutlusele võimaliku eelotsuse küsimuste esitamise Euroopa Kohtule. [lk 4]

Nende viimaste nõuete kohaselt, mis toimetati kätte [...] 20. mail 2019, paluvad VB ja WA kohtul [esitada Euroopa Liidu Kohtule ELTL artikli 267 alusel teatav hulk eelotsuse küsimusi].

[...] [lk 5] [...] [lk 6] [...] [eelotsuse küsimused, mille on välja pakkunud põhikohtuasja pooled]

Oma viimaste nõuete kohaselt, mis toimetati kätte [...] 20. mail 2019, palub äriühing BNPPF kohtul: [...]

- otsustada, et eelotsusetaotlust Euroopa Liidu Kohtule ei ole vaja esitada;

- sellest tulenevalt jätta VB ja WA taotlus esitada Euroopa Liidu Kohtule eelotsusetaotlus rahuldamata;

[...] [lk 7] [...]

OTSUSE PÕHISTUS

[...] [riigisisese menetlusliku kaalutlused]

Eelotsuse küsimuste analüüs

A. Asjakohased ühenduse õigusnormid (üldine ülevaade)

Tarbijalepingutes sätestatud ebaõiglaste tingimuste alal nõuab ühenduse õiguse tõhususe põhimõtte 5. aprilli 1993. aasta direktiivi nr 93/13/EMÜ kohaselt, mis oli lepingu sõlmimise kuupäeval Prantsusmaa õigusesse üle võetud tarbijakaitseadustiku (code de la consommation) artikliga L. 132-1, et kohus juhiks omal algatusel tähelepanu võimalusele, et tingimus on ebaõiglane (Euroopa Kohtu 4. juuni 2009. aasta kohtuotsus *Pannon*, C-243/08), – mis on ühenduse tarbijakaitseõiguse üldisema põhimõtte teisend (Euroopa Kohtu 21. aprilli 2016. aasta kohtuotsus *Radlinger*, C-377/14), millega on vastuolus igasugune menetluskord, mis takistab tarbijakaitsenormide tegelikku kohaldamist, näiteks aegumine (vt näiteks Euroopa Kohtu 21. novembri 2002. aasta kohtuotsus *Cofidis vs. Frédout*, C-473/00).

Direktiivi nr 93/13 artikli 4 [lõikes] 2 on siiski täpsustatud, et „[t]ingimuste õiglase või ebaõiglase iseloomu hindamine ei ole seotud lepingu põhiobjekti mõiste, [lk 8] hinna ja tasu piisavuse ega vastutehinguna pakutavate teenuste või kaubaga, kui kõnealused tingimused on koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles“.

Mis puudutab lepingu põhiobjekti hindamist, siis indekseeritud laenulepingute ja/või niisuguste laenulepingute puhul, mille kohaselt tagastatakse laen välisriigi valuutas, on Euroopa Kohus täpsustanud esiteks, et direktiivi artikli 4 [lõikes] 2 sätestatud tingimuse ebaõiglase olemuse kontrolli erandit tuleb tõlgendada kitsalt (Euroopa Kohtu 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus *Kasler jt vs. OTP Jelzalogbank Zrt*, kohtuasi C-26/13, punkt 42), ning teiseks, et:

„57. Käesoleval juhul tuleb peale selle märkida, et kuna tingimuse ebaõiglase olemuse hindamise välistamine on piiratud hinna või tasu vastavusega vastutehinguna pakutavatele teenustele või kaubale, ei saa seda välistamist kohaldada juhul, kui eksisteerib kahtlus, et selle tingimuse kohaselt tagasimaksete arvutamiseks kasutatava välisvaluuta müügikurss ei ole tasakaalus selle valuuta

ostukursiga, mida tuleb laenulepingu teiste tingimuste alusel kasutada väljamakstava laenusumma arvutamiseks.

58. Pealegi ei saa seda välistamist kohaldada tingimustele, mis – nagu tingimus III/2 – piirduvad tagasimaksete arvestamise puhul selle välisvaluuta vahetuskursi kindlaksmääramisega, mille alusel laenuleping on sõlmitud, ilma et laenuandja osutaks selle arvestamise käigus mis tahes valuutavahetusteenust, ja mis ei sisalda seetõttu mingit „tasu“, mille vastavust laenuandja osutatud teenuse vastusooritusena ei saa direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 alusel selle ebaõiglase olemuse seisukohast hinnata.“

Kohtuasjas *Andriciuc* (20. septembri 2017. aasta kohtuotsus, kohtuasi C-186/16) täpsustati, et tingimus, mis näeb ette, et laen tuleb tagastada samas välisriigi valuutas, milles see sõlmiti, (punkt 40) kuulub vastupidi põhimõtteliselt lepingu põhiobjekti hulka, sest tegemist on Šveitsi frankides sõlmitud laenulepinguga, mille puhul tuleb laen tagastada Šveitsi frankides.

Tingimuse kohta, et leping peab olema koostatud „lihtsas ja arusaadavas keeles“, on Euroopa Kohus eelkõige täpsustanud (Euroopa Kohtu 20. septembri 2018. aasta kohtuotsus *OTP Bank vs. Ilyes ja Kiss*, kohtuasi C-51/17, punkt 78), et:

„Eelnevat silmas pidades tuleb kolmandale küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et tingimuste lihtsas ja arusaadavas keeles koostamise nõue kohustab finantseerimisasutust esitama laenuvõtjatele vahetuskursi riski kohta piisava teabe, et võimaldada neil teha ettevaatlikke ja teadlikke otsuseid.

Sellega seoses tähendab see nõue, et tarbija mõistab vahetuskursi riski puudutavat lepingutingimust nii formaalselt ja grammatiliselt kui ka selle konkreetset ulatust, see tähendab, et keskmine piisavalt informeeritud, mõistlikult tähelepanelik ja ettevaatlik tarbija saab mitte üksnes olla teadlik riigi vääringu devalveerumise võimalusest välisvaluuta suhtes, milles laen oli nomineeritud, vaid ühtlasi hinnata olenevalt olukorrast väga [lk 9] arvestatavaid majanduslikke tagajärgi, mis sellisel lepingutingimusel on tema finantskohustustele.“ (alla jooninud sinne kohus)

Karistuse kohta on direktiivi artiklis 6 sätestatud: „Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on oma siseriiklike õigusaktide alusel tarbijaga sõlminud, ei ole tarbijale siduvad ning leping on kõnealustel tingimustel lepinguosalistele jätkuvalt siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata nii, et see sisaldab ebaõiglasi tingimusi.“

Mis puudutab tõendamiskoormist selle tõendamisel, kas teenuste osutaja on täitnud oma kohustused, siis Euroopa Kohus on täpsustatud tarbimiskrediidi alal, et see koormis on teenuste osutajal, mitte tarbijal (Euroopa Kohtu 18. detsembri 2014. aasta kohtuotsus *Crédit Agricole Consumer Finance vs. Bakkaus*, kohtuasi C-449/13).

Et esitatu oleks selgem, on ühenduse ja riigisisest õigust igas küsimuses üksikasjalikumalt analüüsitud.

B. Aegumine, millele äriühing BNP Paribas viitab, ja seotud küsimused

Kostja märgib [...], et laenuvõtjate nõuded on „ilmselgelt aegunud“ ja seega ei ole eelotsuse küsimusi vaja esitada.

Seega on tarvis analüüsida seda küsimust ja vajadust esitada see ka Euroopa Kohtule enne teisi küsimusi.

1. Asjassepuutuv ühenduse ja riigisisese õiguses

Ühenduse õiguses on võimalike tarbijale kehtestatud tähtaegade vastavuse küsimust käsitlenud eelkõige 21. novembri 2002. aasta kohtuotsuses *Cofidis vs. Frédout*, kohtuasi C-473/00, milles Euroopa Kohus otsustas (punkt 36), et „menetlusnorm, millega liikmesriigi kohtul keelatakse aegumistähtaja möödumisel väita omal algatusel või tarbija esitatud vastuväite tulemusena, et tingimus, mille täitmist müüja või teenuse osutaja nõuab, on ebaõiglane, võib vaidlustes, kus tarbijad on kostjateks, muuta kaitse, mida direktiiviga 93/13 neile soovitakse anda, kohaldamise ülemäära raskeks“.

29. oktoobri 2015. aasta kohtuotsuses (*BBVA S.A. vs. Lopez*, kohtuasi C-8/14) otsustas Euroopa Kohus, et kuigi aegumistähtaja olemasolu, mis võimaldab tarbijal kinnisvara arestimise menetluses väita, et lepingutingimus on ebaõiglane, ei olnud iseenesest ühenduse õigusega vastuolus,

„39. [T]uleb märkida, et, kuivõrd vaidlusalune üleminekusäte näeb ette, et õigust lõpetav tähtaeg hakkab põhikohtuasjas kulgema, ilma et asjaomaseid tarbijaid oleks isiklikult teavitatud võimalusest esitada enne asjaomase seaduse jõustumist juba algatatud täitemenetluse raames vastuväide uuel alusel, siis ei taga see kõnealuse tähtaja täiel määral kasutamist ja seega kõnealuse seadusmuudatusega antud uue õiguse tegelikku teostamist. [lk 10]

40. Võttes arvesse menetluse kulgu, eripära ja keerukust ning kohaldatavaid õigusnorme, esineb nimelt arvestatav oht, et see tähtaeg möödub, ilma et asjaomastel tarbijatel oleks võimalik tõhusalt ja tarvilikult oma õigusi kohtus teostada, ja seda eeskätt seetõttu, et nad ei tea või ei saa tegelikult aru, milline on nende õiguste täpne ulatus.“

Lisaks on Euroopa Kohtu suurkoda analüüsinud (Euroopa Kohtu 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus *Naranjo jt vs. Cajasur Banco jt*, kohtuasi C-154/15) Hispaania *Tribunal Supremo* (Hispaania kõrgeim kohus) praktikat, mis piirab õiguskindluse põhimõttest tulenevatel põhjustel paljudes hüpoteeklaenulepingutes sätestatud tingimuse ebaõiglaseks tunnistamise ajalist kehtivust nii, et enne tema otsuse kuupäeva tehtud makseid ei saa kahtluse alla seada. Euroopa Kohus leidis, et niisugune kohtupraktika reegel – mida ta eristas „mõistlikust“ aegumistähtajast

– on vastuolus liidu õigusega, sest viib selleni, et tingimus, mis tunnistati küll ebaõiglaseks, on tarbijate suhtes siduv, mis on vastuolus direktiiviga (vt punktid 70–75).

Mis puudutab riigisisest õigust, siis kostja tugineb [...] mitmele siinse kohtu ja cour d'appel de Paris' (Pariisi apellatsioonikohus) otsusele, mille puhul on seoses laenuvõtja hagiga kohaldatud tsiviilseadustiku (code civil) artiklis 2224 sätestatud viieaastast aegumistähtaega, ja mille kohaselt hakatakse aegumistähtaega arvestama laenupakkumisega nõustumise kuupäevast, mistõttu olid neile esitatud nõuded aegunud.

Mis puudutab siiski aegumise kohaldamist direktiivi alusel esitatud nõuete suhtes, siis Cour de cassationi (Prantsusmaa kassatsioonikohus) esimene tsiviilkoda tegi hiljuti järgmise otsuse (*esimese tsiviilkoja 13. märtsi 2019. aasta otsus, kassatsioonkaebus nr 17-23.169[...]*)

„Aegumine

[...] *[lk 11]* [...]

Võttes aga arvesse, et cour d'appel (apellatsioonikohus) leidis õigesti, et nõue, et vaidlusalused tingimused tunnistataks olematuks, ei kujuta endast tühiseks tunnistamise nõuet ning seega ei kohaldata selle suhtes viieaastast aegumistähtaega; [...]

See kohtuotsus ei käsitle siiski ebaõiglaseks tunnistatud tingimuse alusel ülemäära sisse nõutud intressi tagastamise nõuete võimalikku aegumist ning seega isegi juhul, kui see kohtupraktika peaks olema kohaldatav, ei reguleeri see seda küsimust täielikult. [...] Mis puudutab hetke, millest aegumist arvestama hakatakse, siis teistes valdkondades on kohtupraktika paindlikum: esimese tsiviilkoja vanas kohtupraktikas on nõustatud, et kui pankur ei ole täitnud oma hoiatamiskohustust, võib seda tähtaega hakata arvestama alles hetkest, mil ilmnevad esimesed makseraskused (1. tsiviilkoja 9. juuli 2009. aasta otsus, kassatsioonkaebus nr 08-10.820, Bull. 2009, I, nr 172). Kaubanduskoja hiljutises nõustamiskohustust käsitlevas praktikas on see reegel kindlaks määratud veel selgemalt *in fine* laenude osas, st laenude osas, mille põhisumma tagastatakse laenu kestuse lõppedes (vt kaubanduskoja 6. märtsi 2019. aasta otsus, apellatsioonkaebus 17-22.668[...]; kaubanduskoja 13. veebruari 2019. aasta otsus, kassatsioonkaebus nr 17-14.785[...]). [...]2. Kohtu küsimused

Mis puudutab nende küsimuste asjakohasust vaidluse lahendamise seisukohast, siis see on ilmne, sest laenuleping sõlmiti 2008. aastal ning seega kui esiteks on aegumine kohaldatav ja teiseks hakatakse viieaastast aegumistähtaega arvestama alates lepingu allkirjastamisest, on nõuded aegunud, sest need esitati 13. oktoobri 2016. aasta hagiavaldusega.

Esimene küsimus puudutab aegumistähtaja vastavust ühenduse õiguse tõhususe põhimõttele juhul, kui nõude esitab tarbija: mõned otsused näitavad, et aegumistähtaja olemasolu ei ole iseenesest ühenduse õigusega vastuolus, tunnistades samas meetme käsitletava juhtumi faktilisi asjaolusid arvestades kehtetuks (*BBVA vs. Lopez*, C-8/14), kuid kohtuotsuses *Cofidis* (C-473/00) ja suurkoja otsuses *Naranjo* (C-154/15) on rõhutatud raskusi, mida võib põhjustada tarbijale, kes on oma õigustest vähe teadlik, niisuguste tähtaegade olemasolu nii ühenduse õiguse tõhususe kui ka selle direktiivis sätestatud põhimõtte seisukohast, mille kohaselt ei saa ebaõiglased tingimused olla tarbijale siduvad.

Lisaks tuleb juhul, kui eristatakse juhtumeid, mil tarbija on hageja, ja juhtumeid, mil ta on kostja, – ehkki selline vahetegemine on traditsiooniline – olla ettevaatlik, sest kui tarbija ei tasu enam maksetähtpäevadel makseid, kas siis tahtlikult või seetõttu, et ta [lk 12] ei suuda enam tõesti oma kohustusi täita, algatatakse tema suhtes muu menetlus või esitatakse vastuhagi.

Seega tuleb menetlus peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmine küsimus.

Esimene küsimus. Kas direktiiviga 93/13, tõlgendatuna tõhususe põhimõttest lähtudes, on niisugusel juhul nagu põhikohtuasjas vastuolus aegumisnormide kohaldamine järgmistel juhtudel: a) lepingutingimuse ebaõiglaseks tunnistamine; b) võimalikud tagastused; c) tarbija on hageja ja d) tarbija on kostja, sh vastuhagi esitamise korral?

Teine küsimus tekib ainult juhul, kui vastus esimesele küsimusele on tervikuna või osaliselt eitav. Kui aegumist kohaldatakse ühel nendest juhtudest, kerkib küsimus, missugusest hetkest seda arvestama hakatakse, eelkõige võttes arvesse otsuseid, millele äriühing BNP Paribas tugineb ja millega on selleks määratud lepingu allkirjastamise kuupäev.

Kui tegemist on lepinguga, mille esialgne kestus on 25 aastat, ja kuna aegumistähtaeg on Prantsuse õiguses viis aastat, võib esineda oht, et laenuvõtjad ei ole esiteks teadlikud oma õigustest ning teiseks teadlikud isegi sellest, et vahetuskursus põhjustab probleemi, kui see jääb esimestel aastatel muutumatuks ja langeb näiteks nelja või viie aasta pärast, tuues sel juhul kaasa tõsiseid raskusi.

[...]

Seega tuleb menetlus peatada ka selleks, et esitada Euroopa Kohtule järgmine küsimus.

Teine küsimus. Kas juhul, kui vastus esimesele küsimusele on tervikuna või osaliselt eitav, on direktiiviga 93/13, tõlgendatuna tõhususe põhimõttest lähtudes, niisugusel juhul nagu põhikohtuasjas vastuolus sellise riigisisese kohtupraktika kohaldamine, mille kohaselt hakatakse aegumistähtaega arvestama pigem laenupakkumisega nõustumise kuupäevast kui tõsiste rahaliste raskuste tekkimise kuupäevast?

C. Kas vaidlusalused tingimused tuleks kvalifitseerida tingimusteks, mis käsitlevad lepingu põhiobjekti, või mitte?

Vaidlusaluste tingimuste kvalifitseerimine või mitte tingimusteks, mis puudutavad lepingu põhiobjekti, on vaidluse sisu analüüsimisel asjakohane, sest vastusest sellele küsimusele sõltub võimalus analüüsida, kas vaidlusalused tingimused on ebaõiglased, kui need on koostatud „*lihtsas ja arusaadavas keeles*“. [lk 13]

1. Asjassepuutuv ühenduse ja riigisisese õiguses

Ühenduse õiguses näib valitsevat vastuolu ühelt poolt 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsuse *Kasler* (kohtuasi C-26/13) ning teiselt poolt hilisema kohtupraktika, eelkõige 20. septembri 2018. aasta kohtuotsuse *OTP Bank*, kohtuasi C-51/17, ja 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsuse *Dunai vs. Erste Bank*, kohtuasi C-118/17, vahel.

Nagu eespool märgitud, määrati kohtuotsuses *Kasler* kõigepealt kindlaks põhimõtte, et artikli 4 [lõikes 2] ette nähtud lepingutingimuste ebaõiglase olemuse kontrolli vähendamist tuleb tõlgendada kitsalt, ning seejärel märgiti:

„57. Käesoleval juhul tuleb peale selle märkida, et kuna tingimuse ebaõiglase olemuse hindamise välistamine on piiratud hinna või tasu vastavusega vastutehinguna pakutavatele teenustele või kaubale, ei saa seda välistamist kohaldada juhul, kui eksisteerib kahtlus, et selle tingimuse kohaselt tagasimaksete arvutamiseks kasutatava välisvaluuta müügikurs ei ole tasakaalus selle valuuta ostukursiga, mida tuleb laenulepingu teiste tingimuste alusel kasutada väljamakstava laenusumma arvutamiseks.

58. Pealegi ei saa seda välistamist kohaldada tingimustele, mis – nagu tingimus III/2 – piirduvad tagasimaksete arvestamise puhul selle välisvaluuta vahetuskursi kindlaksmääramisega, mille alusel laenuleping on sõlmitud, ilma et laenuandja osutaks selle arvestamise käigus mis tahes valuutavahetusteenust, ja mis ei sisalda seetõttu mingit „tasu“, mille vastavust laenuandja osutatud teenuse vastusooritusena ei saa direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 alusel selle ebaõiglase olemuse seisukohast hinnata.“

Seevastu kohtuotsuses *Dunai* on märgitud (punkt 48):

*„Seoses sellega tuleb teiseks märkida, et nende lepingutingimuste osas, mis käsitlevad valuutariski [...], ilmneb Euroopa Kohtu praktikast, et need lepingutingimused kuuluvad direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 kohaldamisalasse, kuna need määratlevad lepingu põhiobjekti, ning nende ebaõiglast laadi [ei hinnata] ainult juhul, kui liikmesriigi pädev kohus leiab pärast iga üksikjuhtumi hindamist, et müüja või teenuste osutaja on need koostanud selges ja arusaadavas keeles (vt selle kohta 20. septembri 2018. aasta kohtuotsus *OTP Bank ja OTP Factoring*, C-51/17, EU:C:2018:750, punkt 68 ja seal viidatud kohtupraktika).“*

Näib aga, et arutluskäik kohtuasjas *Kasler* ei võimalda asuda seisukohale, et iseenesest kujutavad vahetuskursiriski käsitlevad tingimused endast kas „vara“ või „teenust“ või siis ka „tasu“ artikli 4 [lõike] 2 tähenduses, mida tuleb tõlgendada kitsalt.

Riigisisese õiguse kohta on esimene tsiviilkoda terves reas [lk 14] kohtuotsustes, mis on tehtud 2019. aasta veebruaris (vt näiteks esimese tsviilkoja 12. detsembri 2018. aasta otsus, *kassatsioonkaebus nr 17-18.491*), leidnud, et tegemist on niisuguste lepingute põhiobjektiga nagu põhikohtuasjas käsitletavat.

2. Kohtu küsimus

Kuna siin on tegemist lepinguga, mille puhul pidi summade tagastamine toimuma – nagu kohtuasjas *Kasler*, kuid vastupidi kohtuasjale *Andriciuc* (C-186/16) – riigi oma valuutas, tekib seega küsimus, kes selles esimeses kohtuotsuses kindlaks määratud põhimõtted on õiged.

Kas tuleb taas kasutada arutluskäiku, mis on toodud kohtuotsuses *Kasler* ja millest jääb mulje, et tingimus (mis on küll lepingu ülesehituses väga oluline) ei ole osa lepingu „põhiobjektist“ kitsamas tähenduses, mis on sellele terminile artikli 4 [lõikega] 2 antud, sest vaidlustatud ei ole valuutavahetuskulusid (1,5%), või tuleb vastupidi asuda seisukohale, et nagu kohtuasjades *OTP* ja *Dunai* kuuluvad vahetuskursiriski käsitlevad tingimused ainuüksi seepärast lepingu põhiobjekti hulka?

Seda küsimust tuleb ka hinnata, lähtudes finantsinstrumentide turgude direktiivi (2004/39) kohaldamisest, sest kohtuotsuses *Lantos* veidi aega pärast kohtuotsust *Kasler* (Euroopa Kohtu 3. detsembri 2015. aasta kohtuotsus, kohtuasi C-312/14) välistas Euroopa Kohus finantsinstrumentide turgude direktiivist tulenevate kohustuste kohaldamise välisvaluutas lepingute puhul eelkõige järgmistel põhjustel:

„56. Nimelt piirduvad need tehingud – mida peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus – kindlaksmääratud välisvaluuta ostu- või müügikursi põhjal selles valuutas (arvestusvääring) nomineeritud laenusumma ja igakuiste tagasimaksete konverteerimisega omavääringusse (maksevääring).

57. Sellistel tehingutel ei ole muud funktsiooni, kui need on täitmistingimused, mis kaasnevad laenulepingu peamiste maksekohustustega, milleks on laenuandja poolt rahasumma käsutusse andmine ja laenusaaaja poolt selle rahasumma tagasimaksmine koos intressiga. Neid tehinguid ei tehta investeerimise eesmärgil; tarbija eesmärk on vaid vahendite saamine tarbekauba või teenuse ostmiseks, mitte näiteks valuutariski haldamine või spekulatsiooniteatud vääringu vahetuskursiga.“

Kui nüüd aga nõustuda sellega, et vahetuskursiriski käsitlevad tingimused laenulepingutes jäävad väljapoole lepingu põhiobjekti, võib tekkida küsimus, kas

niisugused kohustused nagu finantsinstrumentide turgude direktiivis sätestatud kohustustega samalaadsed kohustused, eelkõige kohustus kontrollida, kas pakutatav toode vastab laenuvõtja profiilile, on nende lepingute suhtes kohaldatavad – ehkki neid on raske kvalifitseerida finantstoodeteks, nagu näivad arvavat mõned hagejad.

Niisugune krediidileping nagu põhikohtuasjas käsitletav sisaldab teatavat õnnemängu arvestus- ja tasumisvaluuta vahelise kursi muutuste suhtes, mille puhul on pangal ja [lk 15] ja laenuvõtjal vastandlikud huvid ja mis sarnaneb väga spekulatsioonile (erinevus on selles, et valuutat laenati, mitte ei ostetud). See on seda õigem, et kõnesolev leping ei sisalda mitte üksnes vahetuskursiriski käsitlevaid sätteid, vaid ka [...] valikuvõimalusi, tänu millele saab kindlate ajavahemike järel muuta lepingu rahalisi tingimusi ette kindlaks määratud tingimustel.

Lisaks tuginevad hagejad seepärast, et tavaliselt kuuluvad tingimused, ilma milleta ei saaks leping eksisteerida, lepingu põhiobjekti hulka (vt näiteks kohtuotsus *Dunai*, kohtuasi C-118/17, punkt 52), valikuvõimalusele muuta leping kindlatel kuupäevadel eurodes lepinguks ning järeldavad sellest, et vaidlusalused tingimused ei kujuta endast selle lepingu „põhiobjekti“, sest on sõnaselgelt arvesse võetud võimalust, et leping võib jätkuda riigi enda valuutas. Näib, et Euroopa Kohtul ei ole olnud vaja seisukohta võtta nende tingimuste võimaliku mõju kohta analüüsile.

Seega tuleb menetlus peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmine küsimus.

Kolmas küsimus. Kas niisugused tingimused nagu põhikohtuasjas käsitletavad, mis näevad ette, et arvestusvaluuta on Šveitsi frank ja maksevaluuta on euro ning mille tulemusena jääb vahetuskursirisk laenuvõtja kanda, kuuluvad lepingu põhiobjekti hulka direktiivi 93/13 artikli 4 [lõike] 2 tähenduses, kui valutavahetuskulude summat ei ole vaidlustatud ja kui on olemas tingimused, mis näevad ette, et kindlatel kuupäevadel saab laenuvõtja kasutada eespool kindlaks määratud valemiga järgi eurodesse konverteerimise võimalust?

D. Tingimuse „lihtsas ja arusaadavas keeles“ koostatuse hindamine

Selle hindamine, kas tingimus on koostatud „lihtsas ja arusaadavas keeles“, on vaidluse lahendamiseks vajalik juhul, kui vaidlusalused tingimused kujutavad endast lepingu põhiobjekti, aga ka vastupidisel juhul, sest müüja või teenuste osutaja kohustust anda „lihtsat ja arusaadavat“ teavet, tuleb selle hindamisel, kas eksisteerib oluline tasakaalustamatus, arvesse võtta.

[...] [lk 16] [...].

1. Teave, mis tuleb laenuvõtjale anda (konkreetne hoiatamine vahetuskursiriski eest, simulatsioonid ja võimalikud kriteeriumid, millele need viimased peavad vastama)

a. Asjassepuutuv ühenduse ja riigisisese õiguses

Mis puudutab ühenduse õigust, siis Euroopa Kohus on otsustanud, et selleks, et tingimus oleks koostatud „*lihtsas ja arusaadavas keeles*“ direktiivi 93/13 tähenduses, peab see vastama rangetele kriteeriumidele, mida on meenutatud eelkõige Euroopa Kohtu 20. septembri 2018. aasta kohtuotsuses *OTP Bank vs. Ilyes ja Kiss*, kohtuasi C-51/17:

„73. Sellega seoses ilmneb välisvaluutas nomineeritud laenulepingute kontekstis Euroopa Kohtu praktikast, et direktiivi 93/13 artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et lepingutingimuse selges ja arusaadavas keeles koostamise nõuet ei saa taandada nende tingimuste pelgale arusaadavusele vormilises ja grammatilises mõttes (vt selle kohta 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus *Andriuc jt*, C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).

74. Mis puudutab välisvaluutas nomineeritud laenulepinguid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, siis tuleb rõhutada nii nagu Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu oma 21. septembri 2011. aasta soovitusel ESRN/2011/1 välivääringus laenude kohta (ELT 2011, C 342, lk 1), et finantseerimisasutused peavad andma laenuvõtjatele piisava teabe, et võimaldada neil teha ettevaatlikke ja teadlikke otsuseid, kusjuures teave peab hõlmama vähemalt mõju, mida võib maksetele avaldada laenuvõtja asukoha liikmesriigi seadusliku maksevahendi oluline odavnemine ja välisriigi intressimäära tõus (Soovitus A – laenusaaajate riskiteadlikkus, punkt 1) (20. septembri 2017. aasta kohtuotsus *Andriuc jt*, C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 49).

75. Täpsemalt tuleb esiteks laenuvõtjat selgelt teavitada sellest, et kui ta kirjutab alla välisvaluutas nomineeritud laenulepingule, võtab ta vahetuskursi riski, mida tal võib olla majanduslikult raske kanda juhul, kui langeb selle vääringu kurss, milles ta oma tulu saab, selle välisvaluuta suhtes, milles laen anti. Teiseks peab teenuseosutaja, käesoleval juhul pank, selgitama vahetuskursi võimalikke muutusi ja välisvaluutas nomineeritud lepingu sõlmimisega paratamatult seotud riske (vt selle kohta 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus *Andriuc jt*, C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 50).

76. Lõpuks on direktiivi 93/13 põhjenduses 20 ka täpsustatud, et on oluline, et tarbija on enne lepingu sõlmimist tegelikult saanud võimaluse tutvuda kõigi lepingu tingimustega. Nimelt on tarbija teavitamine aegsasti enne lepingu sõlmimist lepingu tingimuste ja selle sõlmimise tagajärgede [lk 17] kohta ülimalt oluline, et ta saaks otsustada, kas ta soovib end siduda teenuste osutaja eelnevalt koostatud tingimustel (vt selle kohta 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus *Kásler ja Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 70 ja seal viidatud kohtupraktika).

77. Siinses asjas tuleb eelnevat silmas pidades liikmesriigi kohtul võtta arvesse eelkõige kõnealuse laenulepingu punkti 10 „Riskist teavitamise deklaratsioon“, mille sõnastus on esitatud käesoleva kohtuotsuse punktis 19, koostoides võimaliku täiendava teabega, mis enne selle lepingu sõlmimist esitati. Seoses selle viimasega ilmneb Euroopa Kohtule esitatud asjaoludest, et laenuvõtjad said täiendava infolehe, mis puudutas vahetuskursi riski ja sisaldas näiteid riski konkreetse arvutamise kohta, kui Ungari forint Šveitsi frangi suhtes devalveeruks; kuid seda peab siiski kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.

78. Eelnevat silmas pidades tuleb kolmandale küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et tingimuste lihtsas ja arusaadavas keeles koostamise nõue kohustab finantseerimisasutust esitama laenuvõtjatele vahetuskursi riski kohta piisava teabe, et võimaldada neil teha ettevaatlikke ja teadlikke otsuseid. Sellega seoses tähendab see nõue, et tarbija mõistab vahetuskursi riski puuduvat lepingutingimust nii formaalselt ja grammatiliselt kui ka selle konkreetset ulatust, see tähendab, et keskmine piisavalt informeeritud, mõistlikult tähelepanelik ja ettevaatlik tarbija saab mitte üksnes olla teadlik riigi vääringu devalveerumise võimalusest välisvaluuta suhtes, milles laen oli nomineeritud, vaid ühtlasi hinnata olenevalt olukorrast väga arvestatavaid majanduslikke tagajärgi, mis sellisel lepingutingimusel on tema finantskohustustele.“ (alla jooninud ja paksu kirja pannud kohus)

Mis puudutab riigisisest õigust, siis ilma simulatsioonita lepingute Helvet Immo kohta on Cour de cassation (Prantsusmaa kassatsioonikohus) teinud eelkõige järgmised otsused:

Esimese tsiviilkoja 3. mai 2018. aasta otsus, kassatsioonkaebus nr 17-13.593[...]

[...] [lk 18] [...] [kohtuotsuse väljavõte]

Selle kohta on tehtud ka esimese tsiviilkoja 20. veebruari 2019. aasta otsus, kassatsioonkaebus nr 17-31.065 [...] [kohtuotsuse väljavõte]

Pakkumiste kohta, millele oli lisatud simulatsioon, on esimene tsiviilkoda teinud eelkõige järgmise otsuse:

esimese tsiviilkoja 12. detsembri 2018. aasta otsus, apellatsioonkaebus nr 17-18.491

[...] [lk 19] [...] [kohtuotsuse väljavõte]

b. Üldkohtu küsimused

20. veebruaril 2019 tehtud kohtuotsustes leidis Cour de cassationi (Prantsusmaa kassatsioonikohus) esimene tsiviilkoda, kes nõustus Cour d'appeli (apellatsioonikohus) analüüsiga, et kõnesolevad tingimused on lepingute puhul,

milles ei ole simulatsiooni, koostatud „*lihtsas ja arusaadavas keeles*“ järgmistel põhjustel:

- laenu eelnevas pakkumises on üksikasjalikult kirjeldatud valuutavahetustehinguid, mis krediidi elutsükli jooksul tehakse, ning täpsustatud, et euro ja Šveitsi frangi vahetuskursiks on kurss, mida kohaldati kaks tööpäeva enne selle sündmuse kuupäeva, mis tehingu ära määrab, ning mis on avaldatud Euroopa Keskpannga veebisaidil;

- pakkumises on märgitud, et laenuandja nõustub Šveitsi frankidest eurodesse vahetamise ja eurodest Šveitsi frankidesse vahetamise tehingutega, mis on krediidi toimimiseks ja tagastamiseks vajalikud, ning et laenuandja konverteerib eurodes kuumaksete jäägi pärast krediidi lisakulude tasumist Šveitsi frankidesse;

- pakkumises on märgitud, et kui valuutavahetustehingu tulemuseks on summa, mis on madalam maksetähtpäeval sisse nõutavast summast Šveitsi frankides, toimub põhisumma tasumine aeglasemalt ja põhisumma võimalik tasumata osa maksetähtpäeval kantakse Šveitsi frankides laenujääki, ning täpsustatud, et laenu põhisumma tasumine muutub olenevalt kuumaksete suhtes kohaldatava valuutakursi tõusust või langusest, et see muutus võib tuua kaasa laenuperioodi pikendamise või vähenemise ning olenevalt olukorrast muuta tagastatavat kogusummat;

- artiklites „sisekonto eurodes“ ja „sisekonto Šveitsi frankides“ on üksikasjalikult kirjeldatud tehinguid, mis igal maksetähtpäeval iga konto kreditis ja deebetis tehakse, ning lepingus on läbipaistvalt ära näidatud, kuidas välisvaluuta konverteerimise süsteem konkreetselt toimib.

Seoses lepingutega, millele oli lisatud simulatsioon, oli ka tuginetud järgmisele põhjendusele: [lk 20]

- laenupakkumisele oli lisatud arvandmeid sisaldav simulatsioon, mis võimaldas hinnata valuutakursi kõikumise mõju laenatud põhisummale, ja sellest tulenevat laenu perioodi muutust.

Tuleb siiski märkida, et nendes kohtuasjades oli kohtujurist esimese tsiviilkoja juures avaldanud järgmist arvamust [...], nõustudes siinse kohtu praktikaga enne kohtuotsust *OTP*:

„See vahe nende kahe kohtuotsuste sarja vahel näib mulle piisavalt suur, et õigustada – nagu kohus otsustas – nende kahe olukorra erinevat käsitamist.

Mulle näib nimelt, et esimestes kohtuotsustes – vastupidi teistele – on eiratud seda, kuidas on Euroopa Kohus tõlgendanud varem sõlmitud lepingute suhtes kohaldatava direktiivi 93/13 artikli 4 lõikes 2 sätestatud „lihtsa ja arusaadava keele“ kriteeriumeid, sest nendes kohtuotsustes on ainult laenupakkumise sätete ja prognoositava maksegraafiku andmete põhjal leitud, et vaidlusalune tingimus võimaldas tarbijal hinnata majanduslikke tagajärgi rahalistele kohustustele.

Kui vormilisest ja grammatilisest vaatevinklist võib nõustuda, et lepingusätted on piisavalt informeeritud, mõistlikult tähelepanelikule ja arukale tarbijale mõistetavad, ei võimalda need tal üksi piisavalt hinnata riske, mis teda seoses valuutakursi muutustega ähvardavad, kui ta saab oma tulu vääringus, milles ta laenu tagastama peab, mitte maksevaluutas, mis on välisriigi vääring.

Seevastu juhul, kui seesama tarbija saab valuutakursi muutuste simulatsiooni koos arvuliste näidetega, suudab ta mõista, missugused on selle majanduslikud tagajärjed, kui riigi oma valuuta, milles ta peab laenu tagastama, välisriigi vääringu suhtes odavneb.“

Need otsused, mille on teinud Prantsusmaa kõrgeim kohus, ja kohtujuristi osaliselt vastupidine arvamus samas kohtus tekitavad siinses kohtus tõsiseid tõlgendamisraskusi kohtuvaidluses, mis puudutab enam kui tuhandet kohtuasja ainuüksi tribunal de Paris' (Pariisi esimese astme kohus) 9. tsiviilkojas.

Ükskõik, kas simulatsioon on olemas või mitte, ei ole pakkumises kusagil kasutatud terminit „vahetuskursirisk“ [...].

Lähim märge on toodud [...] lõigus „*Valuutavahetustehingud*“, mis käsitleb vastupidist olukorda tekkinud olukorrale, st olukorda, kus laenuvõtja ei saa enam tulusid eurodes, peab hankima laenu tagastamiseks eurosid ja seisab seega silmitsi riskiga.

Pakkumise ühest teisest osast võib leida ka märkeid, [...] mis juhivad tähelepanu sellele, et põhisumma tasumine toimub „*aeglasemalt*“ juhul, kui „*valuutavahetustehingu tulemus on summa, mis on maksetähtpäeval Šveitsi frankides tasumisele kuuluvast summast madalam*“. [lk 21]

Näib aga, et ühenduse kohtupraktikas on nõutud mitte üksnes seda, et lepingus toodud märgetest ja lepingudokumentidest võib järeldada, et esineb vahetuskursirisk, ja mõista selle mõju – mida Cour de cassation (Prantsusmaa kassatsioonikohus) näib olevat pidanud piisavaks –, vaid et need riskid oleksid sõnaselgelt näidatud, et nendest saaksid aru mitte ainult teemale spetsialiseerunud kohtuametnikud, vaid ka keskmiselt pädevad ja tähelepanelikud tarbijad.

Kohtuotsuses *Andriciuc* (20. septembri 2017. aasta kohtuotsus, kohtuasi C-186/16) oli otsustatud:

„Direktiivi 93/13 artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et nõue, mille kohaselt lepingutingimus peab olema koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles, tähendab, et krediitilepingute puhul peavad finantseerimisasutused esitama laenuvõtjatele piisava teabe, et võimaldada neil teha ettevaatlikke ja teadlikke otsuseid. Sellega seoses tuleb täheldada, et see nõue eeldab, et tarbija mõistaks tingimust, mille kohaselt tuleb laen tagastada samas välisvaluutas, milles see anti, korruga nii vormilisest kui ka grammatilisest küljest, ning et ta saaks lisaks aru ka selle konkreetsest ulatusest selles mõttes, et keskmisel tarbijal, kes on piisavalt informeeritud ning mõistlikult tähelepanelik ja arukas, peab olema võimalik teada

mitte üksnes seda, et välisvaluuta, milles laenuleping sõlmiti, võib kallineda või odavneda, vaid ka hinnata niisuguse tingimuse majanduslikke tagajärgi oma finantskohustustele – tagajärgi, mis võivad olla märkimisväärsed.“

Oma 20. septembri 2018. aasta kohtotsuses *OTP Bank vs. Ilyes ja Kiss* (kohtuasi C-51/17) tegi Euroopa Kohus olulisi täpsustusi konkreetsete nõuete kohta, mis sellega kaasnevad:

74. „finantseerimisasutused peavad andma laenuvõtjatele piisava teabe, et võimaldada neil teha ettevaatlikke ja teadlikke otsuseid, kusjuures teave peab hõlmama vähemalt mõju, mida võib maksetele avaldada laenuvõtja asukoha liikmesriigi seadusliku maksevahendi oluline odavnemine ja välisriigi intressimäära tõus“;

75. „[tarbijat] tuleb [...] selgelt teavitada sellest, et kui ta kirjutab alla välisvaluutas nomineeritud laenulepingule, võtab ta vahetuskursi riski, mida tal võib olla majanduslikult raske kanda juhul, kui langeb selle vääringu kurss, milles ta oma tulu saab, selle välisvaluuta suhtes, milles laen anti. Teiseks peab teenuseosutaja, käesoleval juhul pank, selgitama vahetuskursi võimalikke muutusi ja välisvaluutas nomineeritud lepingu sõlmimisega paratamatult seotud riske“ (alla jooninud ja paksu kirja pannud kohus).

Kui kohtuasjas OTP olid laenuvõtjad saanud (punkt 77) „*infolehe, mis võimaldas tutvuda riskiga*“, siis seekord see nii ei ole. Pakkumises ei ole – v.a eespool viidatud lõigus – kasutatud terminit „*risk*“ või ühtegi samaväärset väljendit, näiteks „*oht*“ või „*raskus*“, mis võiksid hoiatada keskmist tarbijat Šveitsi frangi vahetuskursi ebasoodsa muutuse tagajärgede eest, kui ta saab oma tulu eurodes. [lk 22]

Seega tuleb menetlus peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmine küsimus:

Neljäs küsimus. Kas direktiiviga 93/13, tõlgendatuna ühenduse õiguse tõhususe põhimõttest lähtudes, on vastuolus riigisisene kohtupraktika, milles on leitud, et niisugune tingimus või tingimuste kogum nagu põhikohtuasjas käsitletav on koostatud „lihtsas ja arusaadavas keeles“ direktiivi tähenduses, kui:

- laenu eelnevas pakkumises on üksikasjalikult kirjeldatud valuutavahetustehinguid, mis krediidi elutsükli jooksul tehakse, ning täpsustatud, et euro ja Šveitsi frangi vahetuskursiks on kurss, mida kohaldati kaks tööpäeva enne selle sündmuse kuupäeva, mis tehingu ära määrab, ning mis on avaldatud Euroopa Keskpanga veebisaidil;

- pakkumises on märgitud, et laenuandja nõustub Šveitsi frankidest eurodesse vahetamise ja eurodest Šveitsi frankidesse vahetamise tehingutega, mis on krediidi toimimiseks ja tagastamiseks vajalikud, ning et laenuandja konverteerib eurodes kuumaksete jäägi pärast krediidi lisakulude tasumist Šveitsi frankidesse;

- pakkumises on märgitud, et kui valuutavahetustehingu tulemuseks on summa, mis on madalam maksetähtpäeval sisse nõutavast summast Šveitsi frankides, toimub põhisumma tasumine aeglasemalt ja põhisumma võimalik tasumata osa maksetähtpäeval kantakse Šveitsi frankides laenujääki, ning täpsustatud, et laenu põhisumma tasumine muutub olenevalt kuumaksete suhtes kohaldatava valuutakursi tõusust või langusest, et see muutus võib tuua kaasa laenuperioodi pikenemise või vähenemise ning olenevalt olukorrast muuta tagastatavat kogusummat;

- artiklites „sisekonto eurodes“ ja „sisekonto Šveitsi frankides“ on üksikasjalikult kirjeldatud tehinguid, mis igal maksetähtpäeval iga konto kreditis ja deebetis tehakse, ning lepingus on läbipaistvalt ära näidatud, kuidas välisvaluuta konverteerimise süsteem konkreetselt toimib,

ning samas ei ole pakkumises sõnaselgelt mainitud „vahetuskursiriski“, millega laenuvõtja silmitsi seisab, kui ta ei saa tulu arvestusvaluutas, ega sõnaselgelt nimetatud „intressimäärariski“?

Kui vastus sellele neljandale küsimusele on jaatav, tekib küsimus, missugune mõju on pakkumisele lisatud simulatsioonidel teatavatel juhtudel (sh käsitletav), eelkõige simulatsioonil „*teave valuutavahetustehingute kohta, mis teie krediidi haldamise raames tehakse*“, milles simuleeritakse nendesamade andmete muutusi juhul, kui euro kallineb Šveitsi frangi suhtes, ja juhul, kui euro odavneb võrreldes vahetuskursiga, mis kehtis lepingu sõlmimise kuupäeval [...]. Käsitletav juhul näib, et need simulatsioonid puuduvad (ehkki leping sõlmiti kuupäeval, mil need tavaliselt lisati).

Kohtujurist oli nimelt eespool viidatud kohtuasjades – võttes üle siinse kohtu praktika, mis on kohtuotsusest *OTP* varasem – leidnud, et sellest simulatsioonist üksi piisab, et selles kohtuotsuses (kohtuasi C-51/17) kindlaks määratud tingimused oleksid täidetud. [lk 23]

Kuigi on kaheldav, kas see teave – eelkõige krediidi periood ja krediidi kogukulu – annab juurde kasulikku infot võrreldes lepingutega, milles seda teavet ei ole, tuleb siiski kõigepealt märkida, et nendes simulatsioonides ei ole ka kasutatud sõnastust, mis hoiataks laenuvõtjaid „*riskide*“, „*ohtude*“ või „*raskuste*“ olemasolu eest eelkõige kohtuotsuse *OTP* (kohtuasi C-51/17) punktide 74, 75 ja 77 tähenduses.

Vahetuskurssi puudutava simulatsiooni väga neutraalne sõnastus („*teave valuutavahetustehingute kohta, mis teie krediidi haldamise raames tehakse*“) ei näita pealegi, et kõnesolev lehekülg sisaldaks vahetuskursi muutuse simulatsioone – vastupidi eelnevale („*teie krediidi intressimäära muutuse simulatsioon*“ [...]).

[...]

Seega tuleb menetlus peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmine küsimus.

Viies küsimus. Kas juhul, kui vastus neljandale küsimusele on jaatav, on direktiiviga 93/13, tõlgendatuna ühenduse õiguse tõhususe põhimõttest lähtudes, vastuolus riigisisene kohtupraktika, milles on leitud, et niisugune tingimus või tingimuste kogum nagu põhikohtuasjas käsitletav on koostatud „lihtsas ja arusaadavas keeles“ direktiivi tähenduses, kui neljandas küsimuses nimetatud teabele lisandub ainult simulatsioon, mille kohaselt langeb laenu tagastamise valuuta kurss arvestusvaluuta suhtes 5,29% võrra, ja seda lepingu puhul, mille esialgne kestus on 25 aastat, ilma et üldse oleks mainitud niisuguseid termineid nagu „risk“ või „raskus“?

2. Kriminaalmenetluse asjaolude, eelkõige teabelehtede ja müügiargumentide staatus ning tõendamiskoormis

a. Ühenduse ja riigisisest õigusest tulenev

Ühenduse õiguses on kohus otsustanud, et seda, kas tingimus on ebaõiglane või mitte, tuleb hinnata „lepingu sõlmimisel kõigile sellega kaasnevatele asjaoludele [viidates]“ [lk 24] (Euroopa Kohtu 20. septembri 2018. aasta kohtuotsus *OTP Bank vs. Ilyes ja Kiss*, kohtuasi C-51/17, punkt 83).

Lisaks on samas kohtuotsuses märgitud, et „*finantseerimisasutused peavad andma laenuvõtjatele piisava teabe, et võimaldada neil teha ettevaatlikke ja teadlikke otsuseid*“ (punkt 74).

See sõnastus paneb arvama, et tõendamiskoormis selle tõendamisel, et tingimus on koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles, lasub müüjal või teenuste osutajal, kuid tundub, et Euroopa Kohus ei ole siiski selles küsimuses sõnaselgelt seisukohta võtnud.

Seevastu lähedases tarbijakrediidi valdkonnas on otsustatud, et direktiivi 2008/48/EÜ kohaselt (vt Euroopa Kohtu 18. detsembri 2014. aasta kohtuotsus *CA CF vs. Bakkaus*, kohtuasi C-449/13, punktid 27–32, eriti punkt 28) lasub tõendamiskoormis seoses laenuandja kohustuste täitmisega laenuandjal, kes peab nende täitmise tõendid säilitama.

Riigisisese õiguse kohta tuleb meenutada, et kohtulik uurimine lõppes sellega, et kaks eeluurimiskohtunikku leiavad 29. aasta 2017. aasta määruses [...], et äriühingu BNPPF vastu on „*piisavalt tõendeid*“, et süüdistada teda eksitavates kaubandustavades (direktiivi 2005/29/EÜ tähenduses, mis on võetud üle tarbijakaitseseadustiku (code de la consommation) artikliga L.121-2 selle kohaldatavas redaktsioonis), mis puudutab just vahetuskursiriski.

Prokuratuur on mitmes tsiviilasjas esitanud tõendid, [...] mis näitavad näiteks, et hoiatused vahetuskursiriski eest on võetud pangasisese koolituse dokumentidest välja ning et ärialase suhtlemisega püüti minimeerida ja isegi eitada valuutavahetusriskide olemasolu.

Cour d'appel de Paris (Pariisi apellatsioonikohus) otsustas aga eelkõige 6. jaanuari 2017. aasta otsuses (RG nr 15/14128) [...], et ei ole tõendatud, et need dokumendid ja voldikud andis laenvõtjatele pigem pank kui cabinet de conseils en gestion de patrimoine (vara haldamise alase nõustamise büroo), ega võtnud neid seega arvesse.

b. Kohtu küsimused

Kuues küsimus puudutab tõendamiskoormist, sest vaieldakse vastu sellele, et edastati teatav hulk teavet, mis võib mõjutada seda, kas vaidlusalused tingimused on koostatud „lihtsas ja arusaadavas keeles“.

Kuues küsimus. Kas tõendamiskoormis selle tõendamisel, et tingimus on koostatud „selges ja arusaadavas keeles“ direktiivi 93/13 tähenduses, lasub – sh lepingu sõlmimise asjaolude osas – müüjal või teenuseosutajal või siis vastupidi tarbijal? [lk 25]

See raamistik tutvustatud, tekib juhul, kui tõendamiskoormis lasub müüjal või teenuste osutajal, küsimus, missugune tõenduslik väärtus on müügitehnikat puudutavatel asjaoludel, mis on „lepingu sõlmimise asjaolud“ (endiste töötajate tunnistused, reklaamvoldikud, teabedokumendid).

Cour d'appel de Paris' (Pariisi apellatsioonikohus) arutluskäik, eelkõige see, mis on toodud tema 6. jaanuari 2017. aasta kohtuotsuses, kohustab hagejaid tõendama peale panga müügitöötajatele ja vahendajatele mõeldud müügiargumentide olemasolu, et need argumendid olid neile suunatud – kusjuures seda liiki suhtlemine on tavaliselt suuline – ning et need andis neile üle pigem pank kui vahendaja (finantsinvesteeringute nõustaja või muu isik).

Tsiviilmenetluses tribunal de grande instance'is (esimese astme kohus) Prantsusmaal juhtub aga väga harva, et menetlusosalised või tunnistajad kuulatakse ära, ja seda põhjustel, mis on seotud kohtute töökoormusega, ning seega on niisugust tõendit praktikas raske ja isegi võimatu esitada.

Teine arutluskäik on selline, et esiteks loovad need asjaolud lihtsalt eelduse, et nendes dokumentides toodud teave esitati laenvõtjatele, sh suuliselt, ning teiseks ei ole tähtsust asjaolul, et teabe edastas varahaldusnõustaja või muu isik, sest müüja või teenuste osutaja peab vastutama nende vahendajate tegude eest, kelle ta on valinud.

Eeldatakse, et müüja või teenuste osutaja valitseb oma toodete turustamise kanaleid, ükskõik kas tegemist on vahendajate valiku või ärialase suhtlemisega laiemas tähenduses, ta on suuteline käsutama tõendeid (näiteks juhised kõrvaldada käibelt see või teine voldik, mis tekitab raskusi) selle kohta, et hagejate esitatud asju ei kasutatud tegelikult või ei kasutatud lepingu sõlmimise hetkel.

Seega tuleb menetlus peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmine küsimus.

Seitsmes küsimus. Kas juhul, kui tõendamiskoormis selle tõendamisel, et tingimus on koostatud „selges ja arusaadavas keeles“, lasub müüjal või teenuste osutajal, on direktiiviga 93/13 vastuolus riigisisene kohtupraktika, milles on leitud seoses müügitehnikaid käsitletavate dokumentidega, et laenuvõtjate ülesanne on tõendada esiteks, et nendes dokumentides toodud teave oli suunatud neile, ning teiseks, et need dokumendid andis neile pank, või nõuab direktiiv vastupidi, et see kujutaks endast eeldust, et nendes dokumentides sisalduv teave edastati, sh suuliselt laenuvõtjatele – lihtne eeldus, mille peab ümber lükkama müüja või teenuste osutaja, kes peab vastutama teabe eest, mille on edastanud tema vahendajad? [lk 26]

E. Mõiste „oluline tasakaalustamatus“

Juhtudel, mil a) vaidlusalused tingimused ei kuulu lepingu põhiobjekti hulka või b) kuigi need kuuluvad lepingu põhiobjekti hulka, ei ole need koostatud „lihtsas ja arusaadavas keeles“, tuleb kohtul teha selgeks, kas valitseb oluline tasakaalustamatus või mitte.

1. Ühenduse ja riigisisese õigusest tulenev

Seda, kas esineb poolte õiguste ja kohustuste „oluline tasakaalustamatus“, tuleb hinnata isegi siis, kui kohus on otsustanud, et tingimus ei ole koostatud „lihtsas ja arusaadavas keeles“, st teiste sõnadega asjaolust, et tingimus ei ole koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles, ei piisa selleks, et tegemist oleks olulise tasakaalustamatusega, vaid see on üks asjaoludest, mida tuleb arvesse võtta (vt kaudselt Euroopa Kohtu kohtumäärus *Lupean*, kohtuasi C-119/17).

Niisuguse tasakaalustamatuse olemasolu hindamisel tuleb arvesse võtta „teenuseosutaja [...] teadmisi ja teavet“, samuti tasakaalustamatust, mis ilmneb alles lepingu täitmise jooksul (Euroopa Kohtu 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus *Andriuc*, kohtuasi C-186/16, punkt 54).

Euroopa Kohus on konkreetselt täpsustanud:

„56. Sellega seoses peab eelotsusetaotluse esitanud kohus hindama – võttes arvesse põhikohtuasja kõiki asjaolusid ning eeskätt teenuseosutaja, kelleks on käesoleval juhul pank, vahetuskursi võimaliku muutumise ja välisvaluutas laenulepingu sõlmimisega kaasnevate riskidega seonduvaid teadmisi ja teavet – esiteks heausksuse nõude võimalikku täitmata jätmist ja teiseks võimaliku olulise tasakaalustamatuse esinemist direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 tähenduses.

57. Selgitamaks välja, kas selline tingimus, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kutsub vastuolus heausksuse tingimusega esile lepingupoolte lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat, peab liikmesriigi kohus viimaks kontrollima, kas teenuseosutaja võis tarbijat ausalt ja õiglaselt koheldes mõistlikult oodata, et tarbija nõustub sellise tingimusega eraldi

kokku leppides (vt selle kohta kohtuotsus, 14.3.2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punktid 68 ja 69).“

Oma seisukohtade tõttu küsimuses, kas vaidlusalused tingimused on koostatud „lihtsas ja arusaadavas keeles“, ei ole Cour de cassation (Prantsusmaa kassatsioonikohus) võtnud seisukohta selles küsimuses. [lk 27]

2. Kohtu küsimus

On vaieldamatu [...], [et] tarbijaga võrreldes on panga käsutuses oluliselt rohkem vahendeid, et ennetada majanduslikke arenguid ja vahetuskursiriski.

Käsitletava lepingu puhul jääb kummagi poole kanda üks osa vahetuskursiriskist: pangale on kasulik, kui Šveitsi frank kallineb, ja kahjulik, kui see on vastupidi.

Võib siiski esineda tasakaalustamatus seoses vahetuskursiriskiga, mis jääb poolte kanda: äriühingu BNP risk piirdub väljalaenatud summaga (halvimal juhul tagastatakse kogu laenujääk viie aasta möödudes üheainsa euroga...), samas kui laenuvõtja risk ei näi olevat samamoodi piiratud, isegi kui valida tõlgendus, mille kohaselt piirab tagastusmaksete kogusummat pikendamise kestus – mis on väga vaieldav. Seda tasakaalustamatust võib süvendada asjaolu, et pank saab seda suuremat intressi, mida enam tagastamine viibib.

Kohtul on muide lepingu ülesehituse ja mängutulevate muutujate arvu tõttu raske modelleerida vahetuskursside ja intressimäärade muutuste tagajärgi ning nende muutuste tõenäosust.

Ja vastupidi, tarbija võimalik kasu on piiratud laenatud põhisummaga, millest on arvatud maha põhisummana tagastatavad maksed viiel esimesel aastal. Pank väidab ka, et laenuvõtjad said soodsama intressimäära.

Seega tuleb menetlus peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmine küsimus.

Kaheksas küsimus. Kas oluline tasakaalustamatus võib eksisteerida niisuguse lepingu puhul nagu põhikohtuasjas käsitletav, mille kohaselt jääb mõlema poole kanda vahetuskursirisk, kui esiteks on teenuste osutaja käsutuses rohkem vahendeid, mis võimaldavad vahetuskursitariski ennetada, ning teiseks on teenuste osutaja kanda jääv risk piiratud, samas kui tarbija kanda jääv risk ei ole?

[...]

ESITATUD PÕHJENDUSTEST LÄHTUDES

kohus [...] [lk 28]

PEATAB MENETLUSE seniks, kuni Euroopa Liidu Kohus teeb otsuse järgmiste küsimuste kohta.

Esimene küsimus. Kas direktiiviga 93/13, tõlgendatuna tõhususe põhimõttest lähtudes, on niisugusel juhul nagu põhikohtuasjas vastuolus aegumismõnede kohaldamine järgmistel juhtudel: a) lepingutingimuse ebaõiglaseks tunnistamine; b) võimalikud tagastused; c) tarbija on hageja ja d) tarbija on kostja, sh vastuhagi esitamise korral?

Teine küsimus. Kas juhul, kui vastus esimesele küsimusele on tervikuna või osaliselt on eitav, on direktiiviga 93/13, tõlgendatuna tõhususe põhimõttest lähtudes, niisugusel juhul nagu põhikohtuasjas vastuolus sellise riigisisese kohtupraktika kohaldamine, mille kohaselt hakatakse aegumistähtaega arvestama pigem laenupakkumisega nõustumise kuupäevast kui tõsiste rahaliste raskuste tekkimise kuupäevast?

Kolmas küsimus. Kas niisugused tingimused nagu põhikohtuasjas käsitletavat, mis näevad ette, et arvestusvaluuta on Šveitsi frank ja maksevaluuta on euro ning mille tulemusena jääb vahetuskursirisk laenuvõtja kanda, kuuluvad lepingu põhiobjekti hulka direktiivi 93/13 artikli 4 [lõike] 2 tähenduses, kui valuutavahetuskulude summat ei ole vaidlustatud ja kui on olemas tingimused, mis näevad ette, et kindlatel kuupäevadel saab laenuvõtja kasutada eespool kindlaks määratud valemi järgi eurodesse konverteerimise võimalust?

Neljas küsimus. Kas direktiiviga 93/13, tõlgendatuna ühenduse õiguse tõhususe põhimõttest lähtudes, on vastuolus riigisisene kohtupraktika, milles on leitud, et niisugune tingimus või tingimuste kogum nagu põhikohtuasjas käsitletav on koostatud „lihtsas ja arusaadavas keeles“ direktiivi tähenduses, kui:

- laenu eelnevas pakkumises on üksikasjalikult kirjeldatud valuutavahetustehinguid, mis krediidi elutsükli jooksul tehakse, ning täpsustatud, et euro ja Šveitsi frangi vahetuskursiks on kurss, mida kohaldatakse kaks tööpäeva enne selle sündmuse kuupäeva, mis tehingu ära määrab, ning mis on avaldatud Euroopa Keskpanna veebisaidil;

- pakkumises on märgitud, et laenuandja nõustub Šveitsi frankidest eurodesse vahetamise ja eurodest Šveitsi frankidesse vahetamise tehingutega, mis on krediidi toimimiseks ja tagastamiseks vajalikud, ning et laenuandja konverteerib eurodes kuumaksete jäägi pärast krediidi lisakulude tasumist Šveitsi frankidesse;

- pakkumises on märgitud, et kui valuutavahetustehingu tulemuseks on summa, mis on madalam maksetähtpäeval sisse nõutavast summast Šveitsi frankides, toimub põhisumma tasumine aeglasemalt ja põhisumma võimalik tasumata osa maksetähtpäeval kantakse Šveitsi frankides laenujääki, ning täpsustatud, et laenu põhisumma tasumine muutub olenevalt kuumaksete suhtes kohaldatava valuutakursi tõusust või langusest, et see muutus võib

tuua kaasa laenuperioodi pikenemise või vähenemise ning olenevalt olukorrast muuta tagastatavat kogusummat;

- artiklites „sisekonto eurodes“ ja „sisekonto Šveitsi frankides“ on üksikasjalikult kirjeldatud tehinguid, mis igal maksetähtpäeval iga konto kreditis ja deebetis tehakse, ning lepingus on läbipaistvalt ära näidatud, kuidas välisvaluuta konverteerimise süsteem konkreetselt toimib, ning samas ei ole pakkumises sõnaselgelt mainitud „vahetuskursiriski“, millega laenuvõtja silmitsi seisab, kui ta ei saa tulu arvestusvaluutas, ega sõnaselgelt nimetatud „intressimäärariski“?

Viies küsimus. Kas juhul, kui vastus neljandale küsimusele on jaatav, on direktiiviga 93/13, tõlgendatuna ühenduse õiguse tõhususe põhimõttest lähtudes, vastuolus riigisisene kohtupraktika, milles on leitud, et niisugune tingimus või tingimuste kogum nagu põhikohtuasjas käsitletav on koostatud „lihtsas ja arusaadavas keeles“ direktiivi tähenduses, kui neljandas küsimuses nimetatud teabele lisandub ainult simulatsioon, mille kohaselt langeb laenu tagastamise valuuta kurss arvestusvaluuta suhtes 5,29% võrra, ja seda lepingu puhul, mille esialgne kestus on 25 aastat, ilma et üldse oleks mainitud niisuguseid termineid nagu „risk“ või „raskus“?

Kuues küsimus. Kas tõendamiskoormis selle tõendamisel, et tingimus on koostatud „selges ja arusaadavas keeles“ direktiivi 93/13 tähenduses, lasub – sh lepingu sõlmimise asjaolude osas – müüjal või teenuseosutajal või siis vastupidi tarbijal?

Seitsmes küsimus. Kas juhul, kui tõendamiskoormis selle tõendamisel, et tingimus on koostatud „selges ja arusaadavas keeles“, lasub müüjal või teenuste osutajal, on direktiiviga 93/13 vastuolus riigisisene kohtupraktika, milles on leitud seoses müügitehnikaid käsitletavate dokumentidega, et laenuvõtjate ülesanne on tõendada esiteks, et nendes dokumentides toodud teave oli suunatud neile, ning teiseks, et need dokumendid andis neile pank, või nõuab direktiiv vastupidi, et see kujutaks endast eeldust, et nendes dokumentides sisalduv teave edastati, sh suuliselt laenuvõtjatele – lihtne eeldus, mille peab ümber lükkama müüja või teenuste osutaja, kes peab vastutama teabe eest, mille on edastanud tema vahendajad?

Kaheksas küsimus. Kas oluline tasakaalustamatus võib eksisteerida niisuguse lepingu puhul nagu põhikohtuasjas käsitletav, mille kohaselt jääb mõlema poole kanda vahetuskursirisk, kui esiteks on teenuste osutaja käsutuses rohkem vahendeid, mis võimaldavad vahetuskursitariski ennetada, ning teiseks on teenuste osutaja kanda jääv risk piiratud, samas kui tarbija kanda jääv risk ei ole? [lk 29]

[...]